

ČESKÁ REPUBLIKA

N Á L E Z

Ústavního soudu

J m é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Pavla Šámala, soudců Jiřího Přibáně (soudce zpravodaje) a Martina Smolka o ústavní stížnosti stěžovatele **P. K.**, t. č. ve Věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Opava, zastoupeného Mgr. Zuzanou Candigliota, advokátkou, sídlem Burešova 615/6, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. 4. 2025, č. j. 47 To 146/2025-224, a usnesení Okresního soudu v Opavě ze dne 19. 2. 2025, č. j. 27 Dt 1/2020-205, za účasti **Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Opavě**, jako účastníků řízení, takto:

- I. Usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. 4. 2025, č. j. 47 To 146/2025-224, a usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 19. 2. 2025, č. j. 27 Dt 1/2020-205, bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatele podle čl. 4 odst. 4, čl. 8 odst. 1, odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. 4. 2025, č. j. 47 To 146/2025-224, a usnesení Okresního soudu v Opavě ze dne 19. 2. 2025, č. j. 27 Dt 1/2020-205, se ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I.

Skutkové okolnosti posuzované věci a napadená rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva podle čl. 4 odst. 1, čl. 7 odst. 2, čl. 8 odst. 1 a 2, a čl. 36

odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 3, čl. 5 odst. 1 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Ústavní soud si za účelem posouzení věci vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Opavě (dále jen „okresní soud“) pod sp. zn. Dt 1/2020 a spis vedený u Okresního soudu v Blansku pod sp. zn. 14 Nt 202/2015, z nichž se podávají následující skutečnosti.

3. Stěžovateli bylo usnesením Okresního soudu v Blansku ze dne 1. 2. 2016, sp. zn. 14 Nt 202/2015, uloženo ochranné léčení psychiatrické v ústavní formě. K uvedenému došlo na základě návrhu státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Blansku ze dne 9. 12. 2015 podle § 99 odst. 2 písm. a) trestního řádu, neboť dne 3. 12. 2015 byla usnesením policejního orgánu odložena trestní věc stěžovatele pro podezření ze spáchání přečinu krádeže podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku, poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 trestního zákoníku a nedovolené výroby a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 trestního zákoníku podle § 159a odst. 1 trestního řádu. Stěžovatel se takto dopustil celkem 12 skutků, které se staly v roce 2015 a spočívaly v tom, že stěžovatel odcizil v nízkoprahovém centru z odložené kabelky hotovost ve výši 400 Kč (skutek č. 1); v obchodním domě odcizil 5 kusů sýru Jadel, přičemž byl přistižen a zboží odevzdal (skutek č. 2); z volně přístupné zubní ordinace odcizil 5 kusů injekčních stříkaček, čímž způsobil škodu ve výši 12,50 Kč (skutek č. 3); několikrát kopl do výlohy drogerie v úmyslu vniknout dovnitř, což se mu nepodařilo a čímž způsobil škodu ve výši 9.727 Kč (skutek č. 4); vstoupil do volně přístupného příbytku a odcizil batoh, čímž způsobil škodu ve výši 120 Kč (skutek č. 5); vnikl do bistra, kde odcizil hotovost a několik kusů krabiček cigaret různých značek, čímž způsobil škodu ve výši 10.740 Kč (skutek č. 6); z regálu v obchodním domě odcizil instantní kávu Nescafé, přičemž byl přistižen při činu a zboží vydal (skutek č. 7); nabídl svému známému 1 gram pervitinu za 150 Kč, přičemž ten ho odmítl, protože se obával nedostatečné kvality a neměl potřebnou částku (skutek č. 8); v obchodním domě odcizil 1 kus brambůrek Bohemia Chips a 1 kus energetického nápoje, čímž způsobil škodu ve výši 78 Kč (skutek č. 9); v obchodním domě z regálu odcizil dva kusy nápoje Tuzemák, čímž způsobil škodu ve výši 180 Kč (skutek č. 10); vnikl do volně přístupného skladiště, kde odcizil z batohu částku ve výši 400 Kč (skutek č. 11) a vnikl do jeskyně, kde přebývala jeho známá, které se z lůžka pokusil odcizit kabelku s hotovostí, což se mu nepodařilo (skutek č. 12). Ve věci nešlo o podezření z přečinu a nebylo možné vyřídit ji jinak, protože stěžovatel nebyl v době spáchání předmětných skutků příčetný. U stěžovatele byla na základě znaleckého posudku MUDr. M. Holanové, znalkyně z oboru zdravotnictví, oddělení psychiatrie, stanovena diagnóza hebefrenní schizofrenie. Stěžovatel navzdory své závažné diagnóze dlouhodobě zneužíval alkohol a dostupné návykové látky a nedodržel stanovenou psychiatrickou léčbu. Při ambulantní léčbě nespolupracoval. Pro uložení zabezpečovací detence nebyly shledány zákonné podmínky. Z těchto důvodů Okresní soud v Blansku shora uvedeným usnesením nařídil ochranné léčení psychiatrické v ústavní formě.

4. Usnesením Městského soudu v Brně (dále jen „městský soud“) ze dne 19. 1. 2017, č. j. 9 Nt 54/2016-36, došlo k zamítnutí návrhu stěžovatele na přeměnu ochranného léčení ústavního na formu ambulantní pro dosavadní neúspěšnost ústavní léčby. Krajský soud v Brně zamítl stížnost stěžovatele proti usnesení městského soudu usnesením ze dne 23. 2. 2017, č. j. 7 To 76/2017-53.

5. Městský soud rozsudkem ze dne 20. 7. 2017, č. j. 2 T 73/2017-70, uznal stěžovatele vinným přečinem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. j) trestního zákoníku a uložil mu trest odnětí svobody v délce trvání 8 měsíců s podmíněným odkladem

na zkušební dobu 24 měsíců. Předmětného jednání se stěžovatel dopustil v areálu Psychiatrické nemocnice Brno, když bez povolení lékaře opakovaně užil marihuanu a pervitin, ačkoliv si byl vědom, že tím porušuje podmínky výkonu ochranného léčení v ústavní formě, které mu bylo uloženo usnesením Okresního soudu v Blansku ze dne 1. 2. 2016, sp. zn. 14 Nt 202/2015.

6. Na základě incidentů, které vyústily ve vydání shora uvedeného odsuzujícího rozsudku městského soudu, navrhla Psychiatrická nemocnice Brno jeho umístění do zabezpečovací detence. Stěžovatel dle tohoto návrhu aktivně neplnil svou léčbu, výkon ochranného léčení opakovaně mařil a nedodržoval režim na oddělení, kde byl umístěn. Městský soud následně v zákonné lhůtě rozhodl usnesením ze dne 11. 1. 2018, č. j. 9 Nt 54/2016-111, s přihlédnutím k návrhu Psychiatrické nemocnice Brno o změně ochranného léčení v ústavní formě na zabezpečovací detenci. Ve veřejném zasedání městský soud vyslechl svědkyni, primárku oddělení Psychiatrické nemocnice Brno, z jejíhož výsledku se podávalo, že stěžovatel nedodržuje léčebný režim, opatřuje si drogy, ostatním chovancům odcizuje věci, za které drogy kupuje. Stěžovatel též opakovaně utíkal z oddělení. Tímto svým chováním narušoval morálku na oddělení a šel špatným příkladem pro ostatní chovance. Městský soud tedy dospěl k závěru, že jelikož ústavní ochranné léčení neplní svou funkci, je nutno přistoupit k uložení razantnějšího opatření podle § 99 odst. 5 trestního zákoníku, tj. zabezpečovací detence. Usnesení městského soudu bylo potvrzeno usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 13. 2. 2018, č. j. 4 To 55/2018-121, kterým byla zamítnuta stěžovatelova stížnost proti usnesení městského soudu.

7. Městský soud rozsudkem ze dne 29. 8. 2018, č. j. 88 T 6/2018-263, uznal stěžovatele vinným přečinem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. j) trestního zákoníku a přečinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání 4 měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Předmětných jednání se stěžovatel dopustil jednak tím, že v areálu Psychiatrické nemocnice Brno v období od dubna do října roku 2017 opakovaně bez povolení lékaře užil marihuanu a pervitin a dvakrát bez povolení lékaře opustil areál předmětného zdravotnického zařízení, ačkoliv si byl vědom, že tímto porušuje podmínky výkonu ochranného léčení v ústavní formě. Přečinu krádeže se stěžovatel dopustil na pokoji, který sdílel s poškozeným chovancem D. N., kterému zpod polštáře odcizil mobilní telefon a následně jej oknem vyhodil ven k rukám neztotožněného spolupachatele, čímž poškozenému způsobil škodu v hodnotě 1.800 Kč. Rozsudek městského soudu byl potvrzen usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 25. 10. 2018, č. j. 7 To 343/2018-278, kterým bylo jako nedůvodné zamítnuto stěžovatelovo odvolání podle § 256 trestního řádu.

8. Stěžovatel v průběhu výkonu zabezpečovací detence opakovaně vykonal své tresty odnětí svobody v různých věznicích. K dalšímu prodloužení detence došlo až usnesením městského soudu ze dne 13. 2. 2020, sp. zn. 0 Dt 6/2018, které neobsahuje odůvodnění, neboť osoby oprávněné se vzdaly po jeho vyhlášení práva stížnosti a prohlásily, že netrvají na písemném odůvodnění rozhodnutí.

9. K dalšímu prodlužování detence došlo sérií zjednodušených usnesení okresního soudu, která neobsahují odůvodnění, neboť osoby oprávněné se vzdaly po jeho vyhlášení práva stížnosti a prohlásily, že netrvají na písemném odůvodnění rozhodnutí. Těmito usneseními jsou usnesení ze dne 10. 2. 2021, č. j. 27 Dt 1/2020-31, ze dne 23. 3. 2022, č. j. 27 Dt 1/2020-90, ze dne 8. 3. 2023, č. j. 27 Dt 1/2020-126 a ze dne 6. 3. 2024, č. j. 27 Dt 1/2020-160, kterým byl zároveň zamítnut návrh stěžovatele na změnu zabezpečovací detence na ochranné léčení ústavní.

10. Nyní napadeným usnesením okresní soud rozhodl, že podle § 357 odst. 2 trestního řádu zabezpečovací detence nadále trvá (výrok I.) a návrh stěžovatele se podle 357 odst. 2 trestního řádu zamítá (výrok II.). Okresní soud v napadeném usnesení zdůraznil, že primárním cílem zabezpečovací detence je ochrana společnosti. Právě z tohoto důvodu nelze změnit zabezpečovací detenci na ochranné léčení ambulantní, jak stěžovatel požadoval. Stěžovatel totiž nedodržuje režimová opatření ve výkonu detence. Zúčastnil se programu Motivátor a Zuřivec, ale bez významného efektu. Ostatní chovanci jej vnímají jako otravného. Má překotnou řeč. Stěžovatel dále nemá patřičný náhled na svou diagnózu a bagatelizuje užívání drog v minulosti.

11. Stěžovatel napadl usnesení okresního soudu stížností, o níž rozhodl nyní napadeným usnesením Krajský soud v Ostravě (dále jen „krajský soud“) tak, že usnesení okresního soudu doplnil o výrok III., kterým se podle § 99 odst. 2 písm. a) trestního řádu návrh na uložení ochranného léčení v ambulantní formě zamítá. V ostatních výrocích ponechal napadené usnesení nezměněno. V odůvodnění napadeného usnesení krajský soud zdůraznil, že zabezpečovací detence je zařízení určené pro vysoce nebezpečné jednotlivce. Je-li do ní umístěna osoba jako stěžovatel, tj. osoba, která se nedopustila násilné trestné činnosti, je třeba věnovat přezkumu trvání důvodů detence mimořádnou pozornost, o což se krajský soud pokusil. Krajský soud považuje trvání zabezpečovací detence za odůvodněné, jelikož stěžovatel nemá řádný náhled na svou nemoc, na spáchanou trestnou činnost ani na zneužívání návykových látek. Personál se ho neustále snaží zapojit do různých aktivit, které jsou v detenci nabízeny. Soud také vnímá negativně, že se stěžovatel snaží vést dialog s lékařem na téma své medikace, a uzavírá, že zabezpečovací detenci na ambulantní formu ochranného léčení nelze změnit i proto, že to trestní řád výslovně neumožňuje. I z tohoto důvodu soud zamítnul návrh stěžovatele.

II.

Argumentace stěžovatele

12. Stěžovatel shrnuje dosavadní vývoj ve své věci a konstatuje, že z četných lékařských zpráv nevyplývá, že by byl osobou pro společnost nebezpečnou, resp. že by jevil známky agrese vůči svému okolí. Cituje zejména lékařské zprávy MUDr. K. Pravdové ze zabezpečovací detence v Opavě, která opakovaně ve svých zprávách ke stěžovateli uvedla, že o jeho závažné společenské nebezpečnosti se dá polemizovat, důvody pro výkon zabezpečovací detence pominuly a stěžovatel je určen pro jiný typ zařízení, jehož vznik by měly ministerské resorty zvážit (viz zpráva ze dne 25. 11. 2020). Tato lékařka ve své o rok pozdější zprávě dále uvedla, že stěžovatel uvízl v legislativní šedé zóně, kdy jeho další pobyt ve výkonu zabezpečovací detence není nezbytný, jelikož není pro společnost nebezpečný, bude-li adekvátně sociálně zajištěn prostředím s dostatečnou sociální podporou včetně dohledu a spolupráce s lékařem a užíváním medikace (viz zpráva MUDr. K. Pravdové ze dne 27. 1. 2021). Stěžovatel dále předkládá zprávu JUDr. V. Černé, právničky věznice, ze dne 1. 2. 2021 ke zprávě o průběhu zabezpečovací detence. Tato právnička zdůraznila, že omezení osobní svobody v detenci je disproporcionální vzhledem k trestné činnosti, kterou stěžovatel v minulosti spáchal, tj. drobné krádeže a poškození cizí věci. Stěžovatel se nikdy nedopustil násilné trestné činnosti. Byl-li stěžovatel agresivní ve výkonu detence, pak tato agrese nesměřovala vůči jiným osobám. V této souvislosti právnička odkázala na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 497/18.

13. Stěžovatel namítá porušení práva na osobní svobodu v důsledku nařízení ochranného léčení a jeho následné změny na zabezpečovací detenci. Uvádí, že již ochranné léčení ústavní mu bylo nařízeno v rozporu se zákonem, neboť podle § 99 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku

je vyžadováno kumulativní splnění dvou podmínek, a to že pobyt pachatele na svobodě je nebezpečný a že trestný čin byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou. Podmínka společenské nebezpečnosti však u stěžovatele nebyla naplněna. Stěžovatel se dopustil toliko drobných krádeží, nikdy se nedopustil násilného trestného činu, na základě čehož nelze dovodit vysokou společenskou nebezpečnost stěžovatele. Jelikož tedy již rozhodnutí o uložení ochranného léčení ústavního nemělo zákonný podklad, ani jeho změna na zabezpečovací detenci a její následné prodlužování neměly zákonný podklad.

14. Stěžovatel uvádí, že je zjevné, že se v detenci nachází nikoliv ze zákonného důvodu tzv. společenské nebezpečnosti, nýbrž z toho důvodu, že pro jeho specifické potřeby neexistuje jiné vhodné institucionální řešení. Stěžovatel je tzv. nezařaditelný a z důvodu absence dostupného či funkčního zařízení, které by reflektovalo jeho mentální a psychosociální limity, se nachází v zabezpečovací detenci, což je však nejen nepřiměřené, ale i zjevně svévolné, protizákonné a protiústavní. Opakované prodlužování detence ignoruje skutkový stav, odborná stanoviska i judikaturu Ústavního soudu.

15. Stěžovatel uvádí, že jeho pobyt v zabezpečovací detenci se fakticky rovná doživotnímu vězení bez možnosti propuštění na svobodu, neboť soudy vůči němu uplatňují požadavky, které pro něj nejsou s ohledem na jeho osobnostní předpoklady splnitelné. Tímto je mu znemožněn jakýkoliv výhled na propuštění, což je v přímém rozporu s principy proporcionality a lidské důstojnosti a vede k porušení zákazu špatného zacházení dle čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy. V případě stěžovatele je zřejmé, že výkon zabezpečovací detence ztratil svůj původní účel a proměnil se v trvalé a *de facto* doživotní zbavení osobní svobody. Z dostupné lékařské dokumentace vyplývá, že stěžovatel trpí vrozenými osobnostními limity, které mu znemožňují naplnit požadavky soudů, jejichž naplnění je nutné pro přeměnu detence na ochranné léčení ústavní. Tyto limity nejsou léčitelné, jak plyne z lékařských zpráv. Stěžovatel zároveň není pro společnost nebezpečný, jak také vyplývá z těchto zpráv. Z posudků odborné komise věznice opakovaně vyplývá, že pokračování detence je doporučeno kvůli tomu, že stěžovatel není schopen zvládnout ústavní formu ochranného léčení.

16. Stěžovatel předkládá judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), zejména rozsudek ve věci *Sy proti Itálii* ze dne 24. 1. 2020, č. 11791/20, z něhož vyplývá, že pokud není osoba schopna reagovat na léčbu kvůli vrozeným nebo chronickým limitům, neznamená to, že ji lze držet trvale v detenčním prostředí, právě naopak je stát povinen hledat alternativy a poskytnout podporu mimo detenční zařízení. ELSP přitom zvláště citlivě přistupuje k osobám s duševním onemocněním, které nemohou naplno hájit svá práva, a jsou proto zranitelnější. V případě stěžovatele detence ztratila svůj účel, což vyplývá z odborných stanovisek, zároveň není naplňován ani účel terapeutický. Stěžovatel se v detenci nachází výhradně proto, že stát nenabízí jinou alternativu vhodného zařízení pro jeho potřeby, což je v rozporu s ústavním pořádkem. Jde toliko o administrativní zajištění osoby, pro kterou stát nenašel vhodné sociální, zdravotní či právní řešení. Je ovšem třeba zdůraznit, že stát toto řešení ani nehledal.

17. Stěžovatel se domnívá, že v jeho situaci je nutné zrušit zabezpečovací detenci a uložit ambulantní formu ochranného léčení, resp. zrušit zabezpečovací detenci bez náhrady a ponechat na svobodné vůli stěžovatele, aby za pomoci svého otce vyhledal pro sebe vhodné zařízení, které mu poskytne adekvátní zdravotní a sociální služby. Respektování této svobodné volby zařízení je důležité pro obnovení stěžovatelovy autonomie a důstojnosti a zároveň odpovídá zásadám proporcionality a minimalizace zásahů do osobní svobody. Soudy však zavrhnuly přeměnu zabezpečovací detence na ambulantní formu ochranného léčení z toho

důvodu, že takovou změnu neumožňuje trestní řád v § 355, když stanoví, že možná je toliko přeměna ze zabezpečovací detence na ústavní formu ochranného léčení. Takový výklad trestních předpisů však stěžovatel považuje za absurdní a rozporný se základními výkladovými pravidly.

18. Stěžovatel dále upozorňuje, že byla-li by zabezpečovací detence přeměněna na ochranné léčení ústavní, příslušným zařízením pro výkon tohoto opatření by byla Psychiatrická nemocnice Brno, s níž má však stěžovatel negativní zkušenosti. Uvedené zařízení stěžovateli v minulosti nezajistilo bezpečné prostředí a důstojné zacházení, když nebyl prošetřen incident nahlášený stěžovatelem. Při tomto incidentu byl stěžovatel napaden dalšími dvěma chovanci, kteří mu strčili násilím do konečníku hadici a pustili vodu. Stěžovatel přitom incident nahlásil několika pracovníkům nemocnice. Pro stěžovatele tato zkušenost představovala hluboké trauma a narušení důvěry v uvedené zařízení, které incident popřelo zřejmě i proto, aby se zbavilo případné odpovědnosti za něj. Umístění stěžovatele zpět do Psychiatrické nemocnice Brno by tak bylo v přímém rozporu s jeho právem na respektování lidské důstojnosti, tělesné integrity a osobní bezpečnosti.

19. Stěžovatel dále podotýká, že při veřejném zasedání dne 1. 2. 2016, kdy mu bylo Okresním soudem v Blansku nařízeno ochranné léčení ústavní formou, nebyla zajištěna stěžovatelova osobní přítomnost při tomto veřejném zasedání, ačkoliv byl v tuto dobu hospitalizován v Psychiatrické nemocnici Brno. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu však platí, že rozhoduje-li soud o opatření, které představuje zásah do osobní svobody jednotlivce, je naprostou nezbytností, aby dotčené osobě byla garantována účast na projednání věci. Za zvlášť závažnou pak stěžovatel v této situaci považuje skutečnost, že jeho ustanovená obhájkyň, Mgr. V. Kalová, se na veřejném zasedání výslovně odchýlila od stěžovatelovy projevené vůle, když bez jeho pokynu souhlasila s uložením ochranného léčení ústavní formou, a nadto se za stěžovatele i za osoby oprávněné vzdala práva stížnosti a zároveň souhlasila s vypracováním zkrácené verze usnesení. Takový postup je v naprostém rozporu se smyslem práva na obhajobu.

20. Stěžovatel konečně uzavírá, že stát mu systémovým selháním znemožnil efektivní obhajobu, neboť mu byl v řízeních o prodlužování zabezpečovací detence vždy ustanoven jiný obhájce. Takto měl stěžovatel pět různých obhájců, kteří vždy věc převzali bez znalosti spisu, souvislostí i psychického stavu stěžovatele. Právo na obhajobu tak nebylo reálně vykonáváno.

III.

Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

21. Ústavní soud si ve věci vyžádal vyjádření účastníků řízení.

22. Okresní soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

23. Krajský soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého napadeného usnesení a uvedl, že ani v předcházejících řízeních nedošlo k porušení práv stěžovatele. Účastník navrhl zamítnutí ústavní stížnosti.

24. Jelikož z obdržených vyjádření účastníků nevyplývají žádné nové skutečnosti, Ústavní soud tato nezasílal stěžovateli k případné replice.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

25. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který se účastnil řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen advokátem v souladu s § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svých práv.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

26. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není soudem nadřízeným obecným soudům, nevykonává nad nimi dohled. Jeho úkolem v řízení o ústavní stížnosti fyzické či právnické osoby je toliko ochrana ústavnosti (čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy). Ústavní soud není povolán k přezkumu použití běžného zákona a může tak činit jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva nebo svobody stěžovatele.

27. Ústavní stížnost je důvodná.

28. Institut zabezpečovací detence byl do právního řádu zaveden v roce 2009 a představuje nejprísnejší druh ochranného opatření. Z ústavního pohledu jde o velmi intenzivní zásah do osobní svobody jednotlivce chráněné čl. 8 Listiny, resp. čl. 5 Úmluvy. Intenzitě tohoto typu zásahu musí odpovídat též nároky kladené na obecné soudy při rozhodování o této formě omezení osobní svobody, a to jak z hlediska důkazního standardu, tak z hlediska odůvodnění soudních rozhodnutí.

29. Ústavní soud již před zavedením institutu zabezpečovací detence vyslovil v nálezu sp. zn. IV. ÚS 502/02 ze dne 3. 11. 2004 (N 166/35 SbNU 257) ve vztahu k institutu ochranného léčení v ústavní formě (tedy institutu méně přísnému než nyní posuzovaná zabezpečovací detence) požadavek na mimořádně pečlivé posuzování toho, zda jsou zákonné podmínky pro tuto formu omezení osobní svobody splněny. Podle Ústavního soudu právě hrozba nebezpečí ze strany pachatele je hlavní skutečností, která tento závažný zásah do jeho základních práv opravňuje, a je proto zřejmé, že mezi těmito dvěma zájmy musí existovat určitá proporcionalita; tedy čím vyšší nebezpečí ze strany nepřičetné osoby hrozí, tím vyšší je možnost omezení její osobní svobody.

30. Při hodnocení nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, je nutno vzít v úvahu, jak velká je pravděpodobnost, že se pachatel dopustí dalších trestných činů a v jakém časovém horizontu. Zároveň je nutno zkoumat závažnost tohoto hrozícího nebezpečí, resp. jeho rozsah pro zájmy chráněné trestním zákonem. Nestačí hrozba jednáním, které naplňuje znaky toliko přestupku (viz Šámal a kol. *Trestní zákoník: komentář*. C. H. Beck, 2023, s. 1479). Hrozba nebezpečí pocházejícího od pachatele je výslovnou podmínkou pro uložení ochranného léčení podle § 99 odst. 1, odst. 2 písm. a) a zabezpečovací detence podle § 100 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Není-li toto nebezpečí tedy dostatečně konkrétní, nehrozí-li aktuálně, postrádá-li nezbytnou míru reálnosti a má-li jen všeobecný a neurčitý charakter potenciálnosti, není potom splněna podmínka přiměřenosti pro uložení např. ochranného léčení, a to ani v ambulantní formě [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 7 Tdo 98/2013 (R 73/2013)].

31. Nebezpečnost pobytu pachatele činu jinak trestného na svobodě není možno vyvozovat pouze z jednání, které vykazuje v daném případě jinak znaky zločinu (v případě přeměny ochranného léčení v ústavní formě podle § 99 odst. 5 trestního zákoníku na zabezpečovací detenci však lze umístění do zabezpečovací detence docílit i bez předchozího spáchání činu jinak trestného vykazujícího znaky zločinu, nýbrž i v důsledku pouhého přečinu, jak to nastalo v případě stěžovatele). Pro závěr o pravděpodobnosti možného opakování takového jednání jinak trestného musí být zjišťován též stupeň duševní poruchy pachatele, popř. jeho dosavadní recidivní projevy, které mohou vytvářet stav nebezpečí pro společnost při ponechání takového pachatele na svobodě. K takovým závěrům je nutno dospět na základě zjištění o povaze a chování nepřičetné osoby a na podkladě posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, o tom, zda duševní porucha je takového rázu, že pobyt nepřičetné osoby na svobodě je i pro budoucnost v uvedeném smyslu nebezpečný. Samo doporučení znalce-lékaře, zda je či není vhodné uložit obviněnému zabezpečovací detenci, resp. ji prodloužit není dostatečným podkladem pro rozhodnutí soudu o této otázce. Nebezpečnost pobytu na svobodě u pachatele činu jinak trestného je třeba posuzovat podle stavu v době rozhodování soudu o zabezpečovací detenci. Pokud nebezpečnost pro společnost vyplývající z duševní poruchy pominula v mezidobí od spáchání činu do rozhodování, není možno zabezpečovací detenci uložit a v případě rozhodování o jejím prodloužení ji není možné ani prodloužit (srov. Šámal a kol. *Trestní zákoník: komentář*. C. H. Beck, 2023, s. 1527-1528).

32. Délka trvání není u zabezpečovací detence omezena, což je dáno nebezpečností pachatelů, kterým je zabezpečovací detence ukládána. Podle § 100 odst. 5 trestního zákoníku zabezpečovací detence potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti, přičemž soud nejméně jednou za dvanáct měsíců a u mladistvých jednou za šest měsíců přezkoumá, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají.

33. U zabezpečovací detence musí být pečlivě zvažována a posuzována přiměřenost tohoto nástroje omezujícího osobní svobodu jednotlivce ve vztahu k možnému nebezpečí, které při využití méně invazivního zásahu do osobní svobody (např. pouze ochranného léčení) může ze strany omezované osoby hrozit. Musí být tedy velmi pečlivě posuzováno, zda mírnější opatření opravdu nezajistí dostatečnou ochranu společnosti před jednáním omezované osoby.

34. V situaci, kdy je do zařízení určeného primárně takto vysoce nebezpečným jednotlivcům umístěna osoba, která se nedopustila násilné trestné činnosti, ale pouze drobných krádeží, musí být otázce nezbytnosti setrvání takovéto osoby v zabezpečovací detenci věnována při periodickém přezkumu trvání detence mimořádná pozornost [viz náleze ze dne 18. 7. 2018, sp. zn. I. ÚS 497/18 (N 126/90 SbNU 109)].

35. V nálezu sp. zn. III. ÚS 2453/11 ze dne 29. 2. 2012 (N 41/64 SbNU 471) Ústavní soud ve vztahu k zabezpečovací detenci uvedl, že představuje mimořádně razantní zásah do základních práv, srovnatelný jedině s uložením výjimečného trestu odnětí svobody. Trestní soud může zabezpečovací detenci uložit pouze na základě dostatečného a objektivně zhodnoceného dokazování, z něhož jednoznačně vyplývá existence všech zákonných předpokladů pro uložení tak přísného ochranného opatření. Zvláštní pozornost je třeba věnovat otázce nezbytnosti uložení zabezpečovací detence a nemožnosti jejího nahrazení ochranným léčením.

36. Obecně platí pro všechna ukládaná ochranná opatření princip uvedený v § 96 odst. 1 trestního zákoníku, podle něhož ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného trestného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu

hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům. Jak uvádí komentář k § 96 odst. 1 trestního zákoníku, při celkovém hodnocení všech v úvahu přicházejících hledisek má zpravidla největší váhu nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem. Význam tohoto hlediska je odůvodněn účelem ochranných opatření, jímž je ochrana společnosti dosahovaná působením prostředků speciální prevence. Uložení ochranného opatření je proto v zásadě přípustné také tehdy, když dosavadní činy pachatele jsou méně závažné, ale nebezpečí hrozící v budoucnu je hodnoceno jako zvláště závažné. V takovém případě je však nezbytné provést zvlášť pečlivou prognózu stran budoucího nebezpečí hrozícího od pachatele zájmům chráněným trestním zákonem (Šámal a kol. *Trestní zákoník: komentář*. C. H. Beck, 2012, s. 1143).

37. Požadavek prokázání nezbytnosti uložení zabezpečovací detence a povinnost vykládat všechny procesní záruky vždy ve prospěch dotčených osob se týkají jak samotného ukládání zabezpečovací detence, tak také rozhodování o tom, zda má zabezpečovací detence nadále trvat, tj. zda je takto závažný zásah do osobní svobody jednotlivce nadále (tj. na další rok) opravdu nezbytný a zda nelze ochranu společnosti zajistit mírnějším opatřením.

38. Okresní soud se v napadeném usnesení argumentačně opírá o ustanovení § 100 odst. 5 trestního zákoníku, podle něhož zabezpečovací detence potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Soud zdůrazňuje, že právě ochrana společnosti vyžaduje další trvání zabezpečovací detence u stěžovatele, přičemž tento svůj závěr odůvodňuje tím, že stěžovatel má problémy s respektováním režimových pravidel v ústavu pro výkon zabezpečovací detence, nemá patřičný náhled na svou nemoc, snaží se „kšeftovat“ s léky a diskutuje s lékařkou, protože není spokojen se svou medikací. Krajský soud následně aproboval argumentaci okresního soudu s opakovaným zdůrazněním, že tento institut slouží především k ochraně společnosti před nebezpečnými pachateli. Formálně pak odkázal na závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 497/18. Obě napadená rozhodnutí obsahují kvantitativní i kvalitativní deficity, které budou blíže rozebrány níže.

39. Při ukládání a prodlužování trvání ochranných opatření je třeba mít na paměti shora judikaturou Ústavního soudu zdůrazňovaný § 96 odst. 1 trestního zákoníku. Základním principem, který se vztahuje na ukládání všech ochranných opatření, jakož i na prodlužování jejich trvání, je princip proporcionality, který je v tomto ustanovení obsažen: (1) Ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům. (2) Újma způsobená uložením a vykonávaným ochranným opatřením nesmí být větší, než je nezbytné k dosažení jeho účelu. Tento princip lze považovat za průmět čl. 4 odst. 4 Listiny do zákonné úpravy, který stanoví, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Rozlišujeme ochranná opatření, která nejsou spojena s omezením resp. zbavením osobní svobody, a která s ním naopak jsou nevyhnutelně spojena. Těmito ochrannými opatřeními, která mohou svou povahou zasáhnout do práva podle čl. 8 Listiny, jsou pak pouze ochranné léčení v ústavní formě a zabezpečovací detence.

40. Z uvedeného vyplývá, že soudy se v napadených rozhodnutích měly zabývat (1) kritériem přiměřenosti zabezpečovací detence ve vztahu k povaze a závažnosti trestné činnosti, na základě níž se stěžovatel nejprve dostal do výkonu ochranného léčení ústavního, které bylo následně na zabezpečovací detenci změněno. Dále se soudy měly zabývat (2) kritériem přiměřenosti zabezpečovací detence ve vztahu k prognóze stěžovatele, která je projevem

nebezpečí, které pachatel pro společnost do budoucna představuje. A konečně se měly zabývat (3) kritériem přiměřenosti opatření ve vztahu k osobě pachatele a jeho poměrům.

41. Ústavní soud konstatuje, že kritériem přiměřenosti zabezpečovací detence ve vztahu k povaze a závažnosti trestné činnosti, kterou stěžovatel spáchal a kvůli níž mu bylo uloženo ochranné léčení v ambulantní a následně ústavní formě a které bylo poté přeměněno na zabezpečovací detenci, se soudy vůbec nezabývaly. Dlužno podotknout, že tímto kritériem se nezabývalo ani žádné z tzv. prodlužovacích usnesení a ani samotné usnesení, kterým bylo stěžovateli uloženo ochranné léčení v ústavní formě, resp. ani usnesení, kterým došlo k přeměně ochranného léčení na zabezpečovací detenci. Při posouzení povahy a závažnosti spáchaných trestných činů (resp. činů jinak trestných v případě stěžovatele) je nutno vycházet z jím již spáchaných deliktů, na základě nichž se pachatel vůbec do režimu trestního práva dostal. Pokud jde o právní kvalifikaci, šlo o drobné krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 trestního zákoníku, dále přečin poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 trestního zákoníku. V rámci pobytu v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se dále stěžovatel dopustil přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 trestního zákoníku. Skutkově šlo převážně o krádeže potravin či drobné hotovosti (sýry Koliba, majonézové saláty, káva Nescafé, cigarety, chipsy Bohemia, tuzemák atp.), dále šlo o odcizení 5 injekčních stříkaček z otevřené stomatologické ordinace, pokus o krádež kabelky v jeskyni, v případě přečinu poškození cizí věci stěžovatel kopl do výlohy drogerie. Z popisu skutků není zřejmá žádná agresivita stěžovatele směřující vůči ostatním osobám. Naopak v případech, kdy byl chycen při činu, tak zboží vždy vydal bez agresivního projevu.

42. Soudy se zabývaly, a to pouze částečně, dalším kritériem uvedeným v § 96 odst. 1 trestního zákoníku, kterým je přiměřenost zabezpečovací detence ve vztahu k nebezpečí, které od stěžovatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem. V souladu s § 96 trestního zákoníku lze ochranné opatření uložit pouze tehdy (za současného naplnění proporcionality ochranného opatření ve vztahu k povaze a závažnosti již spáchané trestné činnosti), je-li přiměřené nebezpečí, které od pachatele v budoucnu zájmům chráněným trestním zákonem hrozí. Při posouzení prognózy pachatele z hlediska nebezpečí, které od něj hrozí zájmům chráněným trestním zákonem, pak představují důležitý důkazní materiál právě zprávy ošetřujícího lékaře, znalecké posudky či zprávy ústavu zajišťujícího výkon zabezpečovací detence. Napadená rozhodnutí z hlediska těchto úvah obsahují kvalitativní deficit, neboť jednak vycházejí z více než tři roky starého znaleckého posudku, dále ze zprávy ošetřujícího lékaře, resp. zprávy detenčního zařízení, které však neinterpretují z hlediska přiměřenosti zabezpečovací detence ve vztahu k nebezpečí, které od stěžovatele společnosti hrozí, nýbrž fakticky se zabývají zejména problematikou dodržování režimu na oddělení, překotným ústním projevem stěžovatele (skáče ostatním do řeči) či jeho nedostatečným náhledem na svou nemoc. Tyto úvahy však nemají vypovídací hodnotu ve vztahu k reálné hrozbě, kterou by stěžovatel mohl pro společnost na svobodě představovat. Ústavní soud si je vědom, že stěžovatel je osobou společensky problémovou. Otázkou však zůstává, zda neschopnost dodržovat režim na oddělení detenčního zařízení představuje proporcionální důvod pro již více než 9 let trvající zbavení svobody stěžovatele. Na tuto otázku je podle Ústavního soudu nutno odpovědět záporně.

43. Přiměřenost uloženého opatření je podle § 96 odst. 1 trestního zákoníku konečně nutno posoudit i vzhledem k osobě pachatele a jeho poměrům. Tímto kritériem se soudy zabývaly taktéž nedostatečně, tj. toliko v rámci obecných úvah, avšak bez proporcionálního zhodnocení přiměřenosti zabezpečovací detence ve vztahu k osobě stěžovatele a jeho poměrům. Zejména poměry stěžovatele, především jeho rodinné zázemí, byly v návrhu stěžovatele na změnu

zabezpečovací detence na ambulantní ochranné léčení poměrně podrobně rozpracovány. Stěžovatel má zázemí ve své rodině, kdy především jeho otec je ochoten na stěžovatele v rámci možností dohlížet a podporovat jej v rozvoji sociálních i pracovních návyků.

44. Soudy se v napadených usneseních argumentačně opírají o ustanovení § 100 odst. 5 trestního zákoníku, podle něhož zabezpečovací detence potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Uvedený zákonný požadavek obsahově navazuje právě na § 96 odst. 1 trestního zákoníku a na zde zakotvené kritérium přiměřenosti uloženého ochranného opatření ve vztahu k nebezpečí hrozícímu od pachatele zájmům chráněným trestním zákonem, a tedy k ochraně společnosti.

45. Při posouzení otázky ochrany společnosti ve smyslu § 100 odst. 5 trestního zákoníku soudy v napadených rozhodnutích vycházejí zejména ze zprávy Věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Opavě, z neaktuálního znaleckého posudku MUDr. M. Karase z počátku roku 2022 a ze zprávy ošetřující lékařky MUDr. A. Pastuchové. Z těchto zpráv vyplývá, že stěžovatel nemá dostatečný náhled na svou diagnózu, je otravný, ostatní chovanci ho nemají rádi, má překotný ústní projev (skáče do řeči), diskutuje stran své medikace, kterou žádá upravit, obchoduje s léky na oddělení. Převážnou částí těchto poznatků potom soudy argumentují v odůvodnění napadených rozhodnutí. Z uvedených podkladů je zjevné, že stěžovatel je osobou problémovou, která je nakloněna užívání návykových látek, a osobou neschopnou dlouhodobě se přizpůsobit nastavenému režimu. Z hlediska nebezpečí pro společnost však nejsou popsány např. agresivní sklony, které by podstatně zvyšovaly nebezpečí pro zájmy chráněné trestním zákonem. Přitom právě tento právní závěr je stěžejní pro prodloužení zabezpečovací detence podle § 100 odst. 5 trestního zákoníku. V této souvislosti je nutno opět přihlídnout ke stěžovatelem již spáchané trestné činnosti (resp. k činům jinak trestným), na jejímž základě stěžovatel nakonec skončil v zabezpečovací detenci, když šlo ve všech případech o bagatelní kriminalitu bez agresivního projevu.

46. K otázce neaktuálního znaleckého posudku MUDr. M. Karase Ústavní soud uvádí, že ačkoliv nálezo­vá judikatura [viz nále­z ze dne 18. 7. 2018, sp. zn. I. ÚS 497/18 (N 126/90 SbNU 109)] vymezuje požadavek na prodlužování detence ve formě dalších, na zprávě ústavu zabezpečovací detence nezávislých podkladů, čímž je míněno především znalecké posouzení chovance, v posuzované věci tvořil podklad pro rozhodnutí okresního soudu a následně i krajského soudu znalecký posudek MUDr. M. Karase ze dne 4. 1. 2022, tj. znalecký posudek starší než tři roky. Jakkoli není nutné zpracovávat znalecký posudek na duševní stav osob v zabezpečovací detenci při každé žádosti o propuštění ze zabezpečovací detence, při posouzení nutnosti dalšího trvání detence u stěžovatele, který se nikdy nedopustil násilné trestné činnosti, je pravidelné znalecké zkoumání nanejvýš vhodné, neboť ze strany soudů musí být mimořádně přesvědčivě a důkladně zdůvodněno, že jeho držení v zabezpečovací detenci je stále nezbytné, resp. že jej opravdu vyžaduje ochrana společnosti.

47. Důkladné posouzení kritéria přiměřenosti zabezpečovací detence vzhledem k nebezpečí hrozícímu od pachatele zájmům chráněným trestním zákonem vyplývající z § 96 odst. 1 trestního zákoníku, které nedílně souvisí s naplněním podmínky podle § 100 odst. 5 trestního zákoníku, je stěžejním předpokladem pro prodloužení trvání ochranného opatření. Důkladnost a přesvědčivost závěrů soudu by pak měla být zajištěna především aktuálností podkladů, na základě nichž soud rozhoduje. V posuzované věci aktuálnost poznatků dodržena nebyla, neboť znalecký posudek byl více než tři roky starý.

48. Všechna shora popsaná pochybení obsažená v napadených rozhodnutích zakládají porušení čl. 4 odst. 4 Listiny, neboť při prodlužování zabezpečovací detence nebyla dodržena přísná proporcionalita a nebylo šetřeno podstaty a smyslu stěžovatelových základních práv; dále porušení čl. 8 odst. 1, odst. 2 Listiny, neboť stěžovatel byl zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon, když nebyly naplněny podmínky § 96 odst. 1 trestního zákoníku ani § 100 odst. 5 trestního zákoníku. Napadená rozhodnutí jsou taktéž rozporná s čl. 36 odst. Listiny, neboť jejich odůvodnění jsou nedostatečná z hlediska naplnění zákonných podmínek pro prodloužení zabezpečovací detence, což zároveň zakládá jejich nepřezkoumatelnost.

49. Stěžovateli je tak nutno přisvědčit, že detence by se v jeho případě mohla fakticky stát celoživotním žalářem, neboť stěžovatel nikdy vzhledem ke své nemoci a svým osobnostním charakteristikám nedosáhne takového stavu, který by se soudům mohl jevit jako uspokojivý a stěžovatel by tak teoreticky mohl být propuštěn na svobodu, resp. by byla zabezpečovací detence změněna na ochranné léčení. Stěžovatel by tak pravděpodobně mohl navždy zůstat psychiatrickým pacientem, což by ho dle závěrů soudů fakticky předurčilo k doživotní detenci.

50. Obdobnou logikou, s jakou postupuje okresní soud a krajský soud, by bylo možno do detence umisťovat *ad absurdum* jakékoliv sociálně problémové osoby, které se opakovaně dopouštějí drobné kriminality a mají typicky problémy s dodržováním nastavených pravidel a režimů. Tyto osoby však patří do jiných (sociálních či zdravotnických) zařízení, nikoliv do zabezpečovací detence, která je primárně určena pro skutečně nebezpečné pachatele závažných násilných trestných činů, jejichž pobyt na svobodě je pro společnost nebezpečný. Do této kategorie pachatelů stěžovatel *prima facie* nepatří.

51. Ústavní soud zároveň uvádí, že uvedené závěry korespondují i s judikaturou ESLP, který zdůrazňuje, že objektivní potřeba sociální asistence, ubytování a pomoci nemá automaticky vést k uložení opatření, kde je omezena osobní svoboda jedince (viz rozsudek *Sy proti Itálii*, ze dne 24. 1. 2022, stížnost č. 11790/20). ESLP taktéž připouští, že za určitých okolností může být blaho osoby s duševním onemocněním dalším faktorem, který je třeba vedle zdravotních okolností zohlednit při posuzování potřeby omezit osobu na svobodě. Uvedený aspekt je vhodné zmínit i u stěžovatele, neboť ze zdravotnické dokumentace založené ve spise vyplývá, že u stěžovatele kolísá jeho výkonnost ve smyslu spolupráce s personálem a dodržování režimu v detenčním zařízení. Ta kolísá zejména v souvislosti s jeho postupující frustrací a demotivací, která plyne z faktu, že si je vědom, že jeho úsilí, jakkoliv je velké, pravděpodobně nikdy nebude korunováno úspěchem v podobě změny ochranného opatření na některou z jeho mírnějších podob, resp. jeho propuštěním ze zabezpečovací detence. Stěžovateli lze tedy přisvědčit v tom, že detence u něj ztratila svůj účel, což vyplývá z odborných stanovisek jím uvedených (č. 1. 18, 23 až 25 spisu sp. zn. 27 Dt 1/2020). Zároveň není zjevně naplňován ani účel terapeutický.

52. Ústavní soud dále považuje za nutné vyjádřit se k právnímu závěru krajského soudu, který v odůvodnění napadeného usnesení uvedl, že není možná přeměna zabezpečovací detence na ochranné léčení v ambulantní formě, neboť takovou změnu neumožňuje trestní řád v § 355 ve spojení s § 100 odst. 6 trestního zákoníku. S touto argumentací se Ústavní soud nemůže ztotožnit, neboť v případě zásahu do osobní svobody jedince z ústavně právních kautel vyplývá, že pominou-li zákonné důvody k omezení či zbavení osobní svobody, osoba má být neprodleně propuštěna ze zařízení, kde k takovému zásahu do osobní svobody dochází. Právní úprava obsažená v zákoně (§ 100 odst. 6 trestního zákoníku, který explicitně zakotvuje s ohledem na zákonný předpoklad vysoké společenské nebezpečnosti pachatele pro uložení zabezpečovací

detence pouze možnost přeměny zabezpečovací detence na ústavní ochranné léčení) nemůže pokračování takového zásahu opodstatnit. Jestliže pominuly důvody pro trvání zabezpečovací detence a nejsou dány ani důvody pro přeměnu na ochranné léčení v ambulantní formě, soud je povinen bez ohledu na zákonnou úpravu s odkazem na ústavně právní imperativ obsažený v čl. 8 Listiny osobu ze zařízení neprodleně propustit. Výslovnou pravomoc soudů k vydání rozhodnutí o propuštění ze zabezpečovací detence zakotvuje § 357 odst. 2 trestního řádu. Je-li možné propuštění ze zabezpečovací detence při pominutí důvodů pro její trvání, je z podstaty věci možná i změna zabezpečovací detence na ochranné léčení ambulantní (§ 355 trestního řádu), existují-li důvody pro tuto mírnější formu ochranného léčení, a to právě i s odkazem na ochranu společnosti a konkrétní nebezpečnost pachatele. Napadené usnesení krajského soudu, které v návaznosti na napadené usnesení okresního soudu, zamítlo „podle § 99 odst. 2 písm. a) trestního řádu návrh na uložení ochranného léčení v ambulantní formě“ (výrok III.), založené výhradně na argumentaci § 355 trestního řádu ve spojení s § 100 odst. 6 trestního zákoníku, jestliže pominuly důvody pro trvání zabezpečovací detence, resp. ochranného léčení ústavního, zakládá zásah do práva na osobní svobodu podle čl. 8 Listiny.

53. Stěžovatel dále namítá, že nebyly naplněny zákonné podmínky pro ochranné léčení v ústavní formě, které mu bylo uloženo dne 1. 2. 2016 usnesením Okresního soudu v Blansku, č. j. 14 Nt 202/2015-12, podle § 99 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Předmětné usnesení, které zahájilo dnes již 9 let trvající zbavení osobní svobody stěžovatele, neobsahuje odůvodnění, neboť po jeho vyhlášení se osoby oprávněné podat stížnost tohoto svého práva vzdaly a prohlásily, že netrvají na písemném odůvodnění. Přeměna ochranného léčení ústavního na zabezpečovací detenci byla učiněna usnesením městského soudu ze dne 11. 1. 2018, č. j. 9 Nt 54/2016-111, na základě § 99 odst. 5 věty třetí trestního zákoníku, takže přeměna mohla být nařízena bez podmínek § 100 odst. 1 nebo odst. 2 trestního zákoníku. Důvodem pro tento krok bylo nedodržování léčebného režimu, opatrování drog, okrádání ostatních chovanců a též opakované útoky z oddělení. Tímto svým chováním dle výsledku svědkyně, primářky oddělení Psychiatrické nemocnice Brno, stěžovatel narušoval morálku na oddělení a šel špatným příkladem pro ostatní chovance. Zmíněné okolnosti jsou velmi závažné, neboť aplikací ustanovení věty třetí by tak prakticky bylo možné umístit do zabezpečovací detence i osobu, která se nedopustila zločinu, ale pouze přečinu, v případě stěžovatele tedy pouze série bagatelních přečinů. Ústavní soud je s těmito předcházejícími rozhodnutími podrobně obeznámen, nicméně tato rekapitulovaná rozhodnutí nejsou předmětem stávajícího řízení. Ústavní soud se jimi proto nebude podrobněji zabývat, i když mohou vzbuzovat pochybnosti o své přiměřenosti.

54. Stěžovatel namítá taktéž porušení čl. 3 Úmluvy, který za všech okolností zapovídá nelidské nebo ponižující zacházení. Uvádí, že další dva chovanci se na něm dopustili v Psychiatrické nemocnici Brno nepřijatelného chování, které však nebylo prošetřeno, ačkoliv bylo stěžovatelem nahlášeno. Z příloh, které stěžovatel sám zaslal Ústavnímu soudu, však vyplývá, že Psychiatrická nemocnice Brno se stěžovatelovým podnětem zabývala. Stěžovateli bylo přípisem ze dne 13. 9. 2024, sp. zn. 300/2024/OPO, 375/2024/OPO, sděleno, že jeho podnět ze dne 16. 8. 2024 byl prošetřen se závěrem, že nebylo zjištěno, že by k namítanému incidentu došlo. Z příloh, které stěžovatel dále Ústavnímu soudu zaslal, nevyplývá, že by předmětnou situaci dále řešil např. podáním trestního oznámení, kde by v rámci trestního řízení následně mohl činit další relevantní procesní kroky. Tímto postupem následně mohl namítaný incident učinit samostatným předmětem přezkumu před Ústavním soudem. Ústavní soud tak není oprávněn touto věcí se zabývat, neboť není předmětem stávajícího řízení.

55. Jde-li o namítanou nedostatečnou obhajobu v předchozích řízeních o prodloužení detence stěžovatele, Ústavní soud taktéž uvádí, že to není předmětem stávajícího řízení o ústavní stížnosti. Nyní, v řízení o napadených rozhodnutích, stěžovatel účinnou obhajobou bezesporu disponuje.

56. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že v posuzované věci došlo k porušení čl. 4 odst. 4 Listiny za současného porušení čl. 8 odst. 1 a odst. 2 Listiny. Porušeno bylo zároveň i ústavně zaručené základní právo stěžovatele na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Soudy se v dalším řízení budou zabývat shora uvedenými kritérii proporcionality vyplývající z § 96 odst. 1 trestního zákoníku, jakož i na ně navazujícím kritériem reálné hrozby (jeho nebezpečnosti), kterou stěžovatel představuje pro zájmy chráněné trestním zákonem a která je stěžejním předpokladem pro prodloužení zabezpečovací detence podle § 100 odst. 5 trestního zákoníku. Posouzení těchto kritérií musí být v souladu se shora citovanou judikaturou Ústavního soudu důkladné, přičemž za primární předpoklad důkladného posouzení je nutno považovat aktuálnost podkladů, z nichž soudy budou vycházet při svém rozhodování.

57. Ze shora rozvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele. Ústavní soud proto zrušil napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 10. prosince 2025

Pavel Šámal
předseda senátu